

спеціалістів;

- створення інтелектуальної бази для корпоративних підприємств, обмін інформацією про будівельні технології і ринки будівельних матеріалів;
- забезпечення взаєморозвитку різних сфер діяльності корпоративних підприємств на базі створення комплексної моделі управління його вартістю та децентралізація і переміщення повноважень, відповідальності і контролю на менеджерів середньої ланки;
- використання командних стимулів в процесі оцінювання результатів труда виконавчого органу та наглядової ради корпоративних підприємств;
- встановлення зон найефективнішого управлінського впливу шляхом розшифрування властивостей бізнес-процесів корпоративних підприємств;
- реструктуризація, реінжиніринг бізнес-процесів створення відносин кооперації, співробітництва, що дозволить більш сфокусовано здобути максимум корисності від ресурсів корпоративного центру інтегрованої структури.

Досягнення синергії і збільшення вартості можливі за умов оптимізації видів бізнес-діяльності, раціональної комбінації організаційних складових корпоративної системи.

Пошук синергійних резервів (зовнішніх і внутрішніх) має стати головним орієнтиром менеджменту корпоративних структур. Підвищення ефективності корпоративного управління вимагає розвитку вторинного ринку цінних паперів, удосконалення правової бази, підвищення рівня компетентності і ділової культури всіх учасників корпоративних відносин. Саме компроміс інтересів основних суб'єктів акціонерних відносин повинен стати важливим критерієм удосконалення системи корпоративного управління, організаційно-економічного механізму діяльності акціонерних товариств, підвищення ефективності їх роботи.

IV Висновки. Таким чином, найбільш перспективними та результативними є інтегральні підходи до оцінки ефективності корпоративного управління, що припускають синтезування фінансових індикаторів вартості корпоративних підприємств і якісних характеристик корпоративного управління в комплексні конструкції. Саме така багатofункціональна методика оцінки ефективності корпоративного управління будівельної інтегрованої структури дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони обраної корпоративної стратегії, визначити потенціал синергії.

Джерела та література

1. Ansoff I. Synergies and Capabilities Profile/I. Ansoff, Penguin Books, 1987. – P. 26.
2. Itami Hiroyuki, Roehl Thomas H., Mobilizing Invisible Assets/ I. Hiroyuki, R. Thomas H., Harvard University Press, 1987, P.34.
3. Э. Кемпбелл, К. Саммерс Лаос. Стратегический синергизм/ Кемпбелл, К. Саммерс Лаос, 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 416 с.
4. Захарченко В.О., Счасна С.І. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства/В.О. Захарченко, С.І. Счасна//Фінанси України, 2005. – №1. – С. 137-144.

Дєєва Н.Е.

УДК 330.8+658.114.45

ГЕНЕЗИС АКЦІОНЕРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ ДОСВІД

Вступ. Починаючи з 90-их років минулого століття в Україні поширюється акціонерна форма підприємництва, імпульс розвитку якій надала корпоратизація державних підприємств. Але історично для нашої країни це не нова, а відроджена форма організації бізнесу, припинення існування якої пов'язано з радянською добою. З метою з'ясування генезису акціонерного підприємства доцільно дослідити, яким чином відбувалось його становлення на ранніх етапах, які фактори спричинили його виникнення в Україні.

У працях Кудин І. [1], Супрун Н. [2], Розинки О. [3] визначено генезис економіко-правових засад функціонування закордонних фондових ринків, поглядів українських і зарубіжних вчених на сутність акціонерного капіталу. Однак поставлене питання потребує подальшого вивчення. Дослідження впливу інституціонального національного середовища дозволить визначити особливості розвитку акціонерних товариств в історичному минулому і екстраполювати отримані висновки на сучасну ситуацію.

Метою статті є узагальнення історичного досвіду виникнення і функціонування акціонерного підприємництва на українських землях, а також особливостей його відображення у працях науковців того часу. Основним науковим методом для реалізації цієї мети дослідження є принцип єдності історичного і логічного. Теоретичне відтворення завжди починається з загального, яке історично мало особливу реальну форму свого існування. Логічне і історичне співвідноситься як: по-перше, уявне і реальне; по-друге, як співіснування і перебіг в часі; по-третє, як розвинений об'єкт і процес становлення.

Результати дослідження. Прийнято вважати, що історія фондового ринку починається зі створення в 1602 р. фондової біржі в Амстердамі [3, с.74]. Однак ринок і цінні папери - товар, яким на ньому торгують, виник раніше. Частками державних позик торгували ще близько 1328 р. у таких містах-державах, як Венеція, Флоренція і Генуя, де діяв активний ринок розписок та платіжних зобов'язань банків. Згадки про акціонерні компанії як «товариство капіталів» відносять до XV ст. Власністю, поділеною на частки, були

кораблі у Венеції, Генуї, Марселі; срібні і мідні рудники у Франції; металургійні заводи в Австрії; млини у Кельні й Тулузі. Акціонерні товариства, найбільш наближені до сучасних форм, з'являються в XVI-XVII ст. Їх зародження і становлення було зумовлене необхідністю акумуляції значного за розмірами капіталу для організації великих торговельних, а згодом і промислових підприємств, таких як морська торгівля з колоніями, будівництво залізниць, видобуток корисних копалин тощо.

До початку XVII ст. в Європі з'явилися різноманітні інструменти фондового ринку, більшість яких складала частки в державних та муніципальних боргах, а також папери голландської Східно-індійської компанії. У 1711 р. за сприянням англійської держави була заснована Південноокеанська торговельна компанія, яка надала уряду мобілізовані за допомогою випуску акцій кошти в обмін на виключне право торгівлі з Південною Америкою і низку інших привілеїв. Перший період формування акціонерного капіталу в Англії супроводжувався спекулятивною лихоманкою, відсутністю законодавчого регулювання випуску акцій, що дозволяло будь-яким компаніям необмежено випускати цінні папери і у підсумку створювало передумови для банкрутств.

У Росії Петро I після повернення з-за кордону видав перший законодавчий акт від 27 жовтня 1699 р., де вказав на необхідність для російських купців торгувати «компаніями». Першою російською акціонерною компанією може бути названа створена 24 лютого 1757 р. «Російська в Константинополі торгуюча компанія», яка проіснувала до 1762 р., на практиці показавши переваги акціонерного об'єднання капіталів [4].

Відсутність докладної регламентації процесів емісії та обігу акцій створювала умови для можливих зловживань, які не забарилися з'явитися. Заходи, зроблені урядом для викоринювання зловживань, були радикальними. В Указі від 28 березня 1762 р. відзначалося, що на відміну від Європи в Росії акціонерні компанії служать притулком тільки збанкрутілим купцям, що дає підстави їх негайно знищити.

Проте вже в 1763 р. політика по відношенню до акціонерних компаній знов різко змінилася. Катерина II дозволила заснувати компанію для торгівлі на Середземному морі, підписавшись на частину акцій і прийнявши, таким чином, товариство під своє заступництво. У липні 1799 р. Павло I затвердив документи про установа найкрупнішої у той час акціонерної Російсько-американської компанії.

Втім перший у Європі загальний закон про акціонерні товариства з'явився у грудні 1836 р. в Росії, коли імператор Микола I затвердив «Положення про компанії на акціях». Однак на практиці склалася суперечлива ситуація, коли статuti окремих акціонерних товариств почали виступати в ролі спеціальних законів і частково замінили загальне законодавство. Зіставлення положень закону і приватних статутів показує цілий ряд принципових відмінностей (табл. 1)

Таблиця 1. Зіставлення положень закону і приватних статутів акціонерних товариств Росії у кінці XIX століття

Питання, що регламентується	Загальний закон	Приватні статuti
Форма внесків за акції	Грошова по публічній підписці, майнові внески не допускалися	Переважно майнова
Вид акцій	Тільки іменні	Допускалися пред'явницькі акції за умови, що вони не називатимуться паями
Обмеження акціонера у вільному розпорядженні своїми акціями нарівні зі всяким рухомим майном	Унеможлиблювалося	Допускалося (особливо для сімейних підприємств)
Встановлення додаткових платежів акціонеру	Заборонялися	Допускалися
Особисті форми акціонерних підприємств	Не допускалися	Допускалося створення акціонерних компаній одним засновником
Прозорість діяльності підприємства	Діяльність засновників мала бути відкритою і доступною перевірці, поставленою під контроль	Діяльність засновників є таємною, відповідальність їх усунена
Випуск облігацій	Не передбачався	Був дозволений будь-якому підприємству

За законом 1836 р. акціонерні компанії були об'єднанням внесків певного розміру фізичних і юридичних осіб в загальний капітал, розмірами якого обмежувалося коло дії і відповідальності кожного подібного товариства. Органами внутрішнього управління акціонерної компанії були загальні збори, правління і ревізійна комісія. Право участі в загальних зборах належало кожному акціонеру, але правом вирішального голосу, тобто участі в голосуванні, міг користуватися тільки той, хто мав не менше визначеної статutom мінімальної кількості акцій. Кожен акціонер мав право брати участь в загальних зборах, бути вибраним в керівні органи товариства, оглядати будь-яку документацію товариства для перевірки балансу. Крім того, для захисту своїх інтересів акціонер міг звертатися до суду з вимогою видачі йому дивиденду, визнання недійсним вирішення загальних зборів і визнання товариства банкрутом.

Із-за суворого контролю з боку уряду кількість акціонерних компаній в країні росла достатньо повільно. До 1861 р. в країні налічувалося 120 акціонерних товариств з капіталами в розмірі близько 100 млн. руб. Через 20 років в 1881 р. число акціонерних компаній збільшилося до 635, а капітали - до 840 млн. руб. Під час економічного підйому 90-х років XIX ст. їх кількість подвоїлася, а капітали досягли 2,4 млрд. руб. Напередодні I-ої світової війни 2235 акціонерних товариств мали капітали в сумі 4,7 млрд. руб.

Зазначимо, що Україна займала чільне місце в поширенні акціонерного підприємництва в Російській імперії. Основні тенденції та особливості розвитку акціонерної справи в українській економіці в цілому були аналогічними загальноімперським.

Промисловий переворот у провідних галузях української економіки, який завершився в 70-80-х роках XIX ст., створив матеріально-технічні та соціальні передумови для подальшого розвитку економіки. Величезна роль у розвитку української промисловості належала акціонуванню. Перші акціонерні компанії в Україні виникли в 70-х роках XIX ст. Цей процес набув широкого розмаху в 90-х роках, під час кризи 1900-1903 рр., яку змінило промислове піднесення 1910-1913 рр. Створення акціонерних товариств певною мірою вирішувало проблему об'єднання індивідуальних капіталів і компенсувало нестачу грошей у підприємців. Акціонерні компанії були єдиною формою організації фінансового та монополістичного капіталу і проникнення іноземного капіталу в українську промисловість.

На початок 90-х років в Західній Європі, що переживала застій в промисловості і торгівлі, акумулювалися вільні грошові кошти. Приваблені можливістю отримання високих прибутків, дешевою робочою силою і величезними природними ресурсами, іноземні підприємці і крупні грошові капітали хлинули до Росії. Напередодні Першої світової війни на іноземний капітал припадало близько третини всього акціонерного капіталу Росії. Зокрема частка французького капіталу становила 33% , англійського – 23%, бельгійського - 20% і німецького - 14% іноземних вкладень. Понад 25 % всіх іноземних капіталів, вкладених у промисловість країни, припадало на Україну. Найбільше іноземний капітал проник у гірничу та металургійну промисловість. У 1900 р. в Україні 80-90 % всіх акціонерних капіталів гірничої промисловості належали іноземцям [5, с.314-321].

Єдиною потужною галуззю економіки України, де чільне місце належало вітчизняному капіталу, була цукрова промисловість. Причиною такого становища було завершення розподілу ринку цукру до початку індустріалізації. Необхідність технічного переобладнання цукроварень зумовила концентрацію капіталу в найоптимальнішій формі – акціонерних товариствах, яких у 1881 р. налічувалось 71.

Показовими є дані про частку великих компаній в акціонерному капіталі найважливіших галузей промисловості. У 1870-1890 рр. кількість найбільших товариств, основний капітал яких становив від 1 млн. крб. і більше, зростає в 11 разів, а їхній капітал – у 8 разів. Правом вирішального голосу в акціонерних товариствах користувалися тільки великі та найбільші підприємці.

Акціонерна промисловість України, як і монархії Романових в цілому, характеризувалася великою прибутковістю. У другій половині 90-х років XX ст. норма прибутку в ній коливалася між 11,5 і 15,6 % на капітал, що становило в середньому 13 %, майже вдвоє перевищуючи прибутковість західноєвропейських підприємств. Поява значної кількості акціонерних товариств у найважливіших галузях промисловості України свідчила про те, що розпочався новий етап становлення великої індустрії. Нагромадження капіталу невеликою кількістю акціонерних компаній у провідних галузях української промисловості стало важливою умовою для створення тут монополій. Економічна криза 1900-1903 рр. безпосередньо призвела до краху сотень невеликих і слабких підприємств та створення ряду великих монополістичних об'єднань.

За концентрацією виробництва в основних галузях промисловості Україна займала перше місце в Російській імперії. Так, у 1901 р. на 12 великих металургійних заводах (з 16 діючих) було зосереджено 96 % усіх робітників металургії Півдня України. Високий рівень концентрації був характерний також для вугільної промисловості Донбасу. Тут частка 25 акціонерних товариств (з 26 діючих у цій галузі) у 1912 р. становила 95,4 % видобутку всіх акціонерних товариств і понад 70 % видобутку вугілля в Донбасі.

Важливим фактором у монополізації промисловості України в цілому і вугільної зокрема була організація в 1904 р. синдикату «Продвугілля», який об'єднав майже весь видобуток і продаж кам'яного вугілля в Донбасі. Це був один з найбільших синдикатів Російської імперії. До нього входило 18 великих акціонерних вугільних товариств, підприємства яких зосереджували майже 75 % усього видобутку вугілля в Донбасі. З 1901 по 1913 рр. число підприємств з кількістю працюючих понад 1000 робітників зросло з 17 до 42 одиниць. На початку XX ст. в Україні залишилося тільки одне велике підприємство неакціонерного типу - Сулинський металургійний завод, однак і воно в 1905 р. перетворилося на акціонерне товариство [6].

У західноукраїнських землях важкої промисловості майже не існувало, однак у 90-х роках XIX ст. на них виявились ознаки концентрації виробництва. Протягом 1905-1906 рр. виникло понад 50 акціонерних компаній з видобутку нафти, найбільшими з яких були «Галицьке-Карпатське товариство» з капіталом 16 млн. крон, компанія «Східниця» з капіталом 10 млн. крон, компанія «Галичина» з капіталом 6 млн. крон.

У деревообробній промисловості Закарпаття з 1882 р. діяв синдикат «Мундус», акціонерний капітал якого становив в 1910 р. 3 млн., а в 1916 р. - 7,3 млн. крон. Найбільший хімічний завод у Сваляві, збудований у 1910 - 1911 рр., належав будапештській компанії «Сольва», акціонерами якої крім австрійських були англійські, французькі та американські підприємці. Створивши банки, акціонерні товариства, концерни та інші монополістичні об'єднання, іноземні підприємці оволоділи основними галузями промисловості Західної України, насамперед нафтовою.

Промисловий переворот значно розширив коло питань, що критично осмислювались та узагальнювались українською та російською економічною наукою у другій половині XIX ст. До традиційних політекономічних питань додалися проблеми становлення та подальшого розвитку національного ринку, економічної природи акціонерних товариств, виникнення і сутності монополій, фінансового капіталу, експорту та імпорту капіталу тощо.

Помітне місце зайняли різні питання становлення і розвитку вітчизняних акціонерних компаній як найбільш перспективної форми підприємництва [7]. Досліджувалися питання економічної та правової

природи акціонерних товариств, акціонерної власності; з'ясувалася загальна картина й основні закономірності розвитку акціонерної справи, пов'язані з концентрацією виробництва і капіталу; залученням іноземних інвесторів; монополізацією тощо. Українські економісти (М. Бунге [8; 9], І. Тарасов [10], М.Туган-Барановський [11]) узагальнили характерні ознаки підприємництва і надали визначення акціонерного товариства. Вони акцентували увагу на таких основних його рисах: акціонерні товариства належать до господарських об'єднань; статутний капітал акціонерного товариства поділяється на частки, що є рівними і називаються акціями; акціонерне товариство є юридичною особою, а отже, відповідає за своїми зобов'язаннями лише майном, що належить йому по праву власності; акціонери, які повністю сплатили свої акції, додаткової відповідальності за борги товариства не несуть, а лише ризикують втратити можливість повернення вартості своїх акцій.

Поширення монополістичних тенденцій в акціонерному підприємстві привернуло увагу відомих українських вчених А.Я. Антоновича, М.В. Бернацького, В.Я. Железнова, Д.І. Піхна, М.І. Туган-Барановського. Серед причин утворення союзів капіталістів вказували: змову підприємців; недостатність капіталів одноосібних підприємств для організації і функціонування великих підприємств, особливо в капіталомістких галузях промисловості; труднощі конкурентної боротьби тощо.

Ставлення науковців до поширення великих корпорацій було неоднозначним. Позитивними сторонами процесу визначали: плановірність, яку вносить в економічне життя монополізація промисловості, демократизація капіталу, оскільки придбання акцій широкими верствами населення дає їм можливість брати участь у справах і доходах акціонерних підприємств. Теорія «демократизації капіталу, представником якої був С.П. Фармаковський, інтенсивно пропагується сучасними західними економістами як теорія «народного капіталізму».

Найбільш відомим представником течії, яка негативно ставилася до поширення акціонерного підприємства, був М.І. Назаревський, автор книги «Очерки по истории и теории коллективно-капиталистического хозяйства. Синдикаты и тресты» (1912 р.) [12, с.345]. На його думку створення корпорацій змінює як виробництво, так і споживання настільки, що доводиться говорити про нову фазу розвитку економіки - про перехід капіталістичної форми господарства в колективно-капіталістичну.

М.Туган-Барановський визнаючи, що акціонерні підприємства є закономірною формою організації виробництва, вказував, що їхня діяльність нерідко має антисоціальну спрямованість. Поділяємо думку вченого, що здорова політика держави щодо акціонерних товариств має спрямовуватися не на їх обмеження, а на боротьбу зі шкідливими для широких верств населення наслідками їх діяльності. У працях Л.І. Петражицького, які зберегли свою актуальність до наших днів, містяться висновки про психологічні і юридичні аспекти формування акціонерного капіталу, управління ним, про ризики акціонерів [13; 14]. У багатьох наукових працях вітчизняних вчених після 1917 р. зроблено спроби простежити заходи радянської влади по націоналізації акціонерних компаній і ліквідації акціонерного капіталу [15; 16]. Проте результатом реалізації розпочатого у другій половині 20-х років ХХ ст. курсу на націоналізацію стало значне зниження активності вітчизняних наукових досліджень із проблем акціонерного підприємництва.

Висновки.

1. В історичному плані виникнення ринку цінних паперів пов'язано з борговими операціями держави та муніципальних утворень. Акціонерні товариства є похідними від ринку акцій і виникли пізніше фондового ринку. Перше акціонерне товариство було створено у ХVІІІ ст. за підтримкою держави. Проводячи паралелі з сучасністю, перші акціонерні товариства в Україні в 90-их роках ХХ століття виникли на базі державних підприємств в процесі приватизації.

2. Становлення акціонерного капіталу було суперечливим і супроводжувалося як державною підтримкою, так і категоричним запереченням через негативні прояви. Ефективне функціонування акціонерного товариства потребує докладного регулювання вимог до засновків, видів акцій, форм внесків, прав акціонерів, органів управління і розкриття інформації. Важливим є узгодження спеціальних законів, які регламентують діяльність акціонерних товариств, та їх внутрішніх регламентів. Актуальною проблемою сучасності є добровільне прийняття акціонерними товариствами України Принципів корпоративного управління і розробка на їх основі власних кодексів.

3. Органи внутрішнього управління акціонерної компанії - загальні збори, правління і ревізійна комісія сформувалися ще у ХІХ ст. Їх ознакою було обмежене право прийняття акціонером участі в управлінні компанією залежно від кількості акцій. У сучасній термінології: існувала проблема захисту інтересів міноритарних власників, яке потребує вирішення і у наші дні.

4. Становлення і розвиток акціонерного підприємництва в Україні відбувалося досить швидкими темпами у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Характерними особливостями цього процесу були висока концентрація капіталу, монополізм, участь іноземних інвесторів, особливо у гірничо-металургійній промисловості. Формою акціонерних товариств були картелі, синдикати, трести. У сучасних умовах найбільшу активність на фондовому ринку також демонструють великі промислові корпорації, а лідером у сплаті дивідендів є підприємства добувної і переробної промисловості.

5. Формування наукового напрямку акціонерного підприємства в Україні відбувалося під впливом теоретико-методологічних концепцій, які склалися та розвивалися на Заході у другій половині ХІХ ст., а також на основі глибокого осмислення національної господарської практики. Трактують вченими природи акціонерного капіталу на основі врахування вітчизняних українських умов добре корелює з сучасним розумінням акціонерного товариства інституціональною теорією і необхідністю нейтралізації зовнішніх негативних ефектів його функціонування.

Перспективою подальших досліджень є формалізація внутрішнього механізму управління

акціонерним товариством на основі трансакційного підходу.

Джерела та література

1. Кудин С.І. Акціонерна власність в умовах ринкової трансформації економіки України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / С.І. Кудин; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2003. – 22 с.
2. Супрун Н.А. Генеза акціонерного підприємництва в роботах українських економістів другої половини ХІХ - початку ХХ століття: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.04 / Н.А. Супрун; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 19 с.
3. Розинка О. Фондовий ринок: генезис економіко-правових засад / О. Розинка // Банківська справа. – 2006. – №2. – С.73-82.
4. Акционерные и паевые общества в дореволюционной России: история становления, структура, функционирование [Электронный ресурс] // Биржевая площадь. История российских финансов. – Режим доступа: <http://www.finhistory.org/moskva-finansovaya/aktsionernye-i-paevye-obschestva-v-dorevolyutsionnoy-rossii-istoriya-stanovleniya-struktura-funktsioniro.html>
5. Економічна історія України і світу: Підручник / За ред. Б. Д. Лановика. – К.: Вікар, 1999. – 737 с.
6. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / В.Рокоча, О.Плотніков, В.Новицький та ін. - К.: Таксон, 2001. - 304с.
7. Кудласевич О. Проблеми становлення підприємництва в українській економічній літературі другої половини ХІХ сторіччя // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації. Зб. тез – Ч.2. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – С.400-402.
8. Гайдай Т.В., Кудлак В. М.Х. Бунге як теоретик і практик ринкового реформування вітчизняної фінансової системи у другій половині ХІХ ст. // Банківська справа. – 2006. – № 3. – С.13-26.
9. М.Бунге: сучасний дискурс / В.Д. Базилевич (ред.). – К.: Знання, 2005. – 697с.
10. Тарасов И. Учение об акционерных компаниях: Вып. 1: Основные понятия, история, значение и учреждение акционерных компаний - 1879; Вып. 2: Акционерный капитал, акция, акционер, управление, ликвидация и погашение акций - 1880. В 2-х выпусках 2-е изд., изм. и доп.. Вып. 1-2
11. Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії – Л.: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2003. - 627с.
12. Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. / В. Д. Базилевич (ред.). - 3. вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2006. – 575с. – Ч. 2. – 575с.
13. Петражицкий Л.И. Акционерная компания: Акционерные злоупотребления и роль акционерных компаний в народном хозяйстве: По поводу предстоящей реформы акционерного права: Экономическое исследование. - С.-Петербург: типография Министерства финансов, 1898. - 220 с.
14. Петражицкий Л.И. Акции, биржевая игра и теория экономических кризисов: Об акционерном деле и типических ошибках при оценке шансов неизвестной прибыли. Т. 1 - С.-Пб.: Тип. М. Меркушева, 1911. - 319 с.
15. Вольф В.Ю. Основы учения о товариществах и акционерных обществах. - М.: Изд-во НКФ СССР, 1927. - 168 с.
16. Свердлов Г., Израэлит М. Акционерные общества. Правовые основания деятельности акционерных обществ (с участием и без участия государственного капитала)/ Под ред. проф. В.Ю.Вольфа, И.Я.Цейликмана. – М.: Экономическая жизнь, 1927. – 97 с.

Колодій С.Ю.

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ: ЕФЕКТ РОЗПИЛЕННЯ

Вступ. Місцеві бюджеті є важливою ланкою бюджетної системи держави. Але часто вони розглядаються як щось вторинне по відношенню до державного бюджету України. Саме така думка приходить, якщо проаналізувати інституційні процеси та механізми формування і реалізації бюджетної політики на місцевому рівні.

Бюджетні механізми є інституційною основою організації бюджетного процесу в державі. Чітка регламентація процесу управління бюджетними відносинами безпосередньо впливає на економічну ефективність державних фінансів.

Інституційні обмеження можуть бути формальними та неформальними. Формальні інститути – це нормативно-законодавчі акти, що містять обмеження щодо регулювання соціально-економічних відносин. Важливою умовою є строга відповідність положень усіх нормативно-законодавчих актів. Причому на певний бюджетний рік основою бюджетного законодавства є Бюджетний кодекс України та закон про Державний бюджет України, постанови КМУ, накази Міністерства фінансів України та Державного казначейства України.

Неформальними інститутами є нерегламентовані правила, що склалися в процесі прийняття рішень щодо реалізації бюджетної політики в певних обставинах і в певному історичному періоді. В своїй роботі ми зосередимо увагу на дослідженні інституційних складових процесу формування доходів місцевих бюджетів (як формальних, так і неформальних).

Питання організації регіональних та місцевих фінансів, формування доходів місцевих бюджетів